

Nazizm

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Linia chronologiczna](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

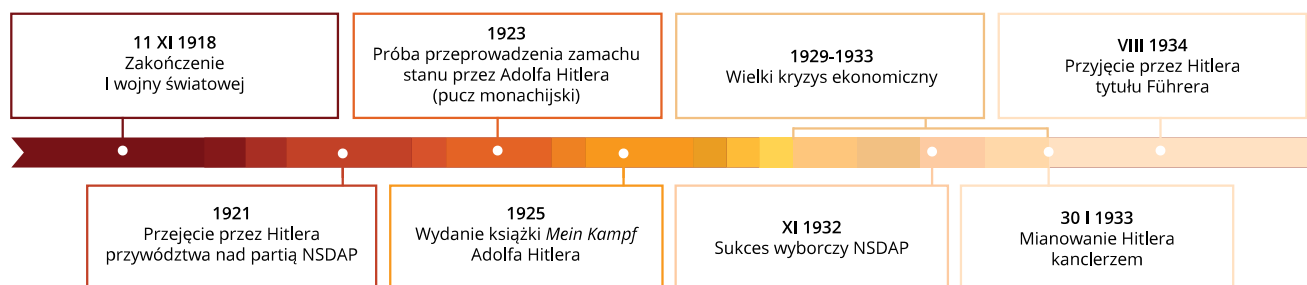
- Źródło: O. Strasser, *Hitler and I*, London, London 1940, s. 74–77.
- Źródło: A. Bullock, *Hitler. Studium tyranii*, tłum. T. Evert, Warszawa 1969, s. 298.

Członkowie NSDAP i prawicowo-konserwatywnej Niemieckiej Narodowej Partii Ludowej w okresie działania Frontu Harzburskiego

Źródło: Bundesarchiv, licencja: CC BY-SA 3.0.

Niemiecką odmianą faszyzmu był nazizm, zwany też hitleryzmem. Słowo „nazizm” pochodzi od skrótu niemieckiej partii faszystowskiej – NSDAP, Narodowo-Socjalistycznej Niemieckiej Partii Robotników. Partia ta powstała w 1920 r. w Monachium po obaleniu krótkotrwałej Bawarskiej Republiki Rad zastępując powstałą w 1919 r. partię DAP (Niemiecką Partię Robotników). W 1921 r. na czele NSDAP stanął Adolf Hitler i wprowadził w niej system wodzowski.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

- Wyjaśnisz, w jaki sposób Hitler zbudował Trzecią Rzeszę.
- Scharakteryzujesz najważniejsze cechy ideologii nazistowskiej i opiszesz, w jaki sposób określała ona rolę narodu i wspólnoty narodowej.
- Przeanalizujesz, dlaczego naziści tak chętnie wykorzystywali motyw „ciosu w plecy” dla zdobycia poparcia.

Pierwsza próba przejęcia władzy

Hitlerowców od faszystów z innych krajów różniły przede wszystkim pojmowanie narodu w kategoriach rasistowskich i radykalny antysemityzm. Obecne w nazwie partii słowa „socjalistyczna” i „robotnicza” miały jedynie znaczenie propagandowe, chodziło bowiem o pozyskanie szerokich mas robotników. Hitler wykorzystał to, że duża część niemieckich fabrykantów była pochodzenia żydowskiego. Hasła antysemickie i antykapitalistyczne w programie NSDAP się uzupełniały. W listopadzie 1923 r. **naziści** podjęli w Monachium nieudaną próbę zbrojnego przejęcia władzy. Planowali opanowanie stolicy Bawarii, a następnie marsz na Berlin w celu obalenia Republiki Weimarskiej. Pucz monachijski został stłumiony, a Hitler trafił do więzienia. Wtedy napisał książkę *Mein Kampf* (niem. – Moja walka), w której zawarł rasistowski program podboju świata przez Niemcy. Hitler rozwinął zasady ideologii *harrenvolk* (rasy panów), wg której Niemcy to jedyny naród będący przedstawicielem idealnej, czystej, białej rasy (aryjskiej). Zarysował również teorię *lebensraum*, czyli poszerzenia przestrzeni życiowej. Celem nazistów było zdobycie dla Niemców terenów na wschodzie Europy, aż po Ural, gdzie po zwycięskiej wojnie mieli osiedlić się czysti Aryjczycy.

Bojówkarze SA z aresztowanym socjalistycznym radnym, 9 listopada 1923 r. Wyjaśnij, jaki był cel takiego zatrzymania.

Źródło: 09.11.1923 r., Bundesarchiv, Bild 146-2007-0003, licencja: CC BY-SA 3.0.

Uczestnicy puczu w czasie ich procesu, 1 kwietnia 1924 r. Obok Adolfa Hitlera (po jego prawej stronie) stoi Erich Ludendorff, współorganizator puczu, jeden z ważniejszych niemieckich dowódców podczas I wojny św. W trakcie procesu został uniewinniony. Gdy naziści doszli do władzy, a Hitler zaproponował Ludendorffowi stanowisko feldmarszałka, ten odmówił. Ponoć nie chciał się zgodzić na nominację nadaną przez kaprała.

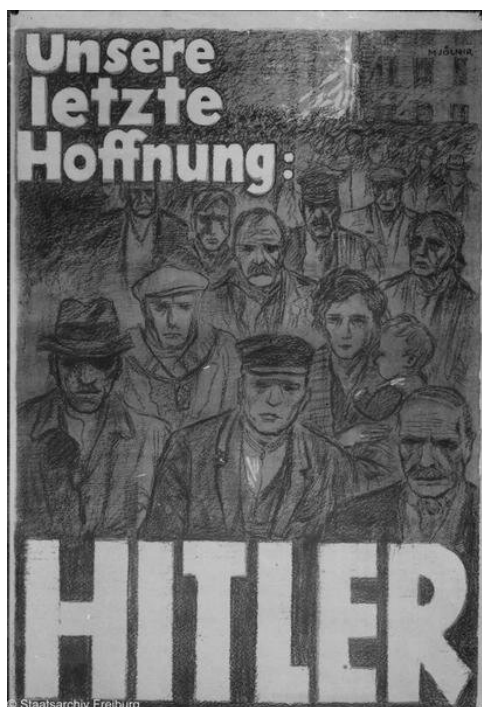
Źródło: Heinrich Hoffmann (1885–1957), 01.04.1924 r., Bundesarchiv, Bild 102-00344A, licencja: CC BY-SA 3.0.

Więzienie Landsberg, w którym przebywali uczestnicy puczu monachijskiego, w tym Adolf Hitler. Tu właśnie napisał *Mein Kampf*. Choć Hitlera skazano na pięć lat, wyszedł po 13 miesiącach. Jak pisał niemiecki historyk Volker Ullrich, warunki, w jakich odbywał karę, bardziej przypominały sanatorium niż więzienie.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Kryzys napędza radykalne nastroje

Niemiecki plakat wyborczy z 1932 r. z napisem: „Nasza ostatnia nadzieja: Hitler”, nawołujący bezrobotnych do głosowania na Hitlera. Wyjaśnij, do jakich problemów społeczno-politycznych odwołano się na tym plakacie. Źródło: Archiwum Państwowe Badenia-Wirtembergia, Archiwum Państwowe Departamentu Freiburg, W 134 nr 007399, dostępny w internecie: <https://www.landesarchiv-bw.de/plink/?f=5-95693-1>, licencja: CC BY 3.0.

Do czasów wielkiego kryzysu gospodarczego, który rozpoczął się w 1929 r., zwolennicy Hitlera mieli marginalne znaczenie i nie cieszyli się popularnością. Trudności gospodarcze w Niemczech wpłynęły na wzrost bezrobocia i utratę zaufania społeczeństwa do rządzących partii demokratycznych i demokracji w ogóle. Rosła natomiast popularność ugrupowań skrajnych – komunistów i nazistów. Bojówki obu tych organizacji toczyły krwawe walki na ulicach. Paradoxem jest, że NSDAP, mająca w nazwie socjalizm, była wspierana finansowo przez niemieckich przemysłowców, którzy widzieli w niej przeciwwagę dla rosnących wpływów komunistycznych.

Naziści zdobywali coraz większą liczbę sympatyków. Coraz częściej były organizowane triumfalne przemarsze ubranych w brunatne koszule członków

bojówki NSDAP, czyli **Oddziałów Szturmowych** (niem. *Sturmabteilung* – SA). Szturmowcy coraz śmielej (zwłaszcza w czasie kampanii wyborczej) dopuszczali się napadów na przeciwników politycznych i Żydów. Pogromy żydowskie nasiliły się po przejęciu władzy przez nazistów. Kult przemocy, silnej władzy i czystości rasowej, a także militarny charakter SA były bardzo atrakcyjne zwłaszcza dla młodych, bezrobotnych i weteranów niezadowolonych z wyniku ostatniej wojny. NSDAP dysponowała też elitarnymi oddziałami SS – Sztafetami Ochronnymi (niem. *Schutzstaffeln*) dowodzonymi przez Heinricha Himmlera.

Członkowie NSDAP i prawicowo-konserwatywnej Niemieckiej Narodowej Partii Ludowej w okresie działania frontu harzburgskiego. Był to zawarty w 1931 r. układ między NSDAP a przedstawicielami niemieckiej prawicy oraz wielkim przemysłem, a jego celem było obalenie Republiki Weimarskiej. Zwróć uwagę na stroje noszone przez uczestników. Jak myślisz, dlaczego przypominają mundury?

Źródło: 11.10.1931 r., Bundesarchiv, Bild 102-02134, licencja: CC BY-SA 3.0.

W wyborach w 1932 r. NSDAP uzyskała ponad 37% głosów i stała się najsilniejszą partią w Reichstagu. W styczniu 1933 r. Hitler został kanclerzem Rzeszy i stanął na czele rządu koalicyjnego. Prezydent Paul von Hindenburg liczył na to, że dopuszczenie Hitlera do władzy spowoduje złagodzenie skrajnego ruchu, a jednocześnie ustabilizuje sytuację wewnętrzną w państwie. Przejęcie władzy przez zwolenników władzy totalitarnej odbyło się więc drogą demokratyczną. W tym czasie NSDAP liczyła już prawie 850 tys. członków.

Adolf Hitler (1889–1945), niemiecki polityk pochodzenia austriackiego, współtwórca i przywódca NSDAP, ideolog niemieckiego faszyzmu (nazizmu), kanclerz od 1933 r., wódz (niem. Führer) od 1934 r., twórca i dyktator III Rzeszy. Na fotografii podczas przemówienia w kwietniu 1933 r. Zwróć uwagę na sposób przedstawienia Hitlera i jego otoczenie - jaki przekaz sugeruje?

Źródło: Heinrich Hoffmann (1885–1957), 1936 r., Bundesarchiv, Bild 146-1990-048-29A, licencja: CC BY-SA 3.0.

Dyktatura hitlerowska w Niemczech

W lutym 1933 r. chory umysłowo holenderski robotnik podpalił gmach Reichstagu. O wywołanie pożaru naziści oskarżyli komunistów i wykorzystali sytuację, aby wprowadzić stan wyjątkowy. Partię komunistyczną zlikwidowano. Do końca roku pozostałe partie zostały zdelegalizowane lub pod presją nazistów podjęły decyzję o samorozwiązaniu. Na scenie politycznej pozostała tylko NSDAP. Zlikwidowano również wszystkie związki zawodowe, a na ich miejsce utworzono jednolity Niemiecki Front Pracy. Przeciwnicy polityczni nazistów byli umieszczani w obozach koncentracyjnych na mocy decyzji administracyjnej. Tropieniem wrogów zajmowała się tajna policja państwowa – Gestapo.

W 1934 r. zmarł prezydent Hindenburg, a Hitler, przejmując jego funkcje, przyjął tytuł wodza (z niem. Führer) i kanclerza Rzeszy Niemieckiej. W oficjalnej propagandzie naziści nazywali swoje państwo Trzecią Rzeszą, która miała trwać tysiąc lat. Symbolem nowego państwa stała się swastyka. W 1934 r. w szeregach nazistów doszło do konfrontacji. Po przejęciu rządów przez partię nazistowską współtwórcy zwycięstwa, bojówkarze z SA, domagali się udziału we władzy i tym samym zagrozili wodzowskiej pozycji. Dodatkowo Hitler, chcąc odbudować potęgę militarną Niemiec, musiał zawrzeć porozumienie z kadrą oficerską, niechętną oddziałom paramilitarnym. Podczas tzw. nocy długich noży (29/30 czerwca 1934 r.) na rozkaz wodza SS-mani wymordowali członków kierownictwa SA z Ernstem Röhm na czele.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DBvWjdBO9>

Film nawiązujący do dyktatury hitlerowskiej w Niemczech.

Prześladowania ludności żydowskiej

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Defilada oddziałów SA, 1933 r. Zastanów się, dlaczego naziści przy tworzeniu godła sięgnęli po symbol z indyjskiego kręgu kulturowego.

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, domena publiczna.

Od momentu przejęcia władzy hitlerowcy wzmogli ataki na ludność żydowską. Celem była „aryzacja” kraju, czyli całkowite wykluczenie Żydów z życia politycznego, społecznego, gospodarczego i kulturalnego przez zmuszenie ich do emigracji lub fizyczną likwidację. NSDAP nawoływała do bojkotu sklepów, minister propagandy Joseph Goebbels przygotował listę zakazanych książek – głównie autorów pochodzenia żydowskiego, m.in. Freuda, Marksa i Einsteina. Stopniowo ograniczano Żydom dostęp do zawodów oraz funkcji publicznych i szkolnictwa państwowego, na uczelniach wyższych wprowadzono

numerus clausus. W 1935 r. parlament Rzeszy uchwalił i wprowadził w życie tzw. ustawy norymberskie, będące oficjalnym dokumentem hitlerowskiej polityki antysemityzmu. Wprowadzały one podział obywateli na osoby „krwi niemieckiej lub pokrewnej” oraz na uznane za rasowo obce (m.in. Żydów i Cyganów), pozbawione praw obywatelskich. Unieważniono wszystkie zawarte wcześniej małżeństwa mieszane. W ustawie „o ochronie krwi niemieckiej i niemieckiego honoru” zakazano małżeństw i kontaktów seksualnych z Żydami, Cyganami i innymi „**niearyjczykami**”. Żydów zmuszano do zamykania lub odsprzedawania przedsiębiorstw. Z czasem zakazano im korzystania z komunikacji miejskiej, wstępu do restauracji, teatrów, kin. W 1939 r. zabroniono im prowadzenia działalności gospodarczej, konfiskowano majątki i blokowano konta bankowe. Skutkiem antysemickiej polityki były pogromy, które coraz częściej wybuchały w Niemczech. Ich apogeum stanowi tzw. „noc kryształowa” – seria pogromów zainicjowanych przez władze, która miała miejsce w nocy z 9 na 10 listopada 1938 r., w większości niemieckich miast. W całym kraju płonęły synagogi, beczeszczono cmentarze, zdemolowane zostały żydowskie sklepy i domy mieszkalne. W sumie zginęło wtedy 91 osób narodowości żydowskiej.

Słownik

Aryjczyk

przedstawiciel indoeuropejskiego starożytnego ludu Ariów; w ideologii hitlerowskiej przedstawiciel szlachetnej rasy panów, inteligentnych, błękitnookich blondynów, do której należeć by mieli Niemcy czystej krwi

nazizm

skrajnie prawicowa i nacjonalistyczna doktryna i ruch polityczny, które narodziły się po I wojnie światowej w Niemczech, niemiecka odmiana faszyzmu; naziści głosili kult przemocy, silnej władzy i czystości rasowej, ruch nazistowski w Niemczech opierał się na władzy wodzowskiej Adolfa Hitlera, stąd zwany jest też hitleryzmem

numerus clausus

(łac. – liczba zamknięta) ograniczenie liczby osób danej kategorii (tutaj: narodowościowej) w przyjmowaniu do szkół, pracy czy innych instytucji

swastyka

(sansk. – przynoszący szczęście) to starożytny, magiczny symbol, pełniący funkcję talizmanu. Jest pradawnym symbolem słońca, szczęścia i siły, obecnym w wielu kulturach kręgu indoeuropejskiego. Może przybierać formę krzyża z ramionami załamanymi w prawo lub lewo. Postać prawoskrętna występowała często w rozmaitych kultach solarnych, lewoskrętna zaś kojarzona była z nocą i silną magią. Znak ten jest nadal stosowany w buddyzmie i hinduizmie. Oznacza szczęście, pełnię, cnotę. Przed wojną swastyka pojawiała się na emblematkach różnych organizacji i stowarzyszeń, a także na herbach; uznanie jej przez hitlerowców za ich godło sprawiło jednak, że odtąd, zwłaszcza w Europie, jednoznacznie kojarzy się z ideologią nazistowską.

SA

(niem. *Die Sturmabteilungen der NSDAP*, pol. Oddziały Szturmowe NSDAP) – bojówki, a następnie oddziały masowej organizacji wojskowej NSDAP utworzone w Republice Weimarskiej w 1920 r.; ich celem była ochrona zgromadzeń partyjnych; do tzw. nocy długich noży z 29 na 30 czerwca 1934 r. SA była najważniejszym narzędziem terroru partii nazistowskiej w walce z bojówkami innych ugrupowań politycznych; w tzw. noc długich noży w wyniku walk wewnątrzpartyjnych wymordowano jej przywódców, a organizacja straciła na znaczeniu na rzecz SS (*Schutzstaffel*); od barwy umundurowania członkowie SA nazywani byli brunatnymi koszulami

Słowa kluczowe

nazizm, Adolf Hitler, swastyka, Joseph Goebbels, „noc długich noży”, aryzacja, ustawy norymberskie, antysemityzm, pucz monachijski

Bibliografia

O. Strasser, *Hitler and I*, Londyn 1940.

A. Bullock, *Hitler. Studium tyranii*, tłum. T. Evert, Warszawa 1969.

A. Hitler, *Mein Kampf (Moja walka)*. Tekst wraz z komentarzem historycznym, Wrocław 2005.

R.S. Rose, *Krytyczny słownik mitów i symboli nazizmu*, Warszawa 2006.

Linia chronologiczna

Polecenie 1

Zapoznaj się z osią czasu, a następnie wykonaj polecenia.

Polecenie 2

Wyjaśnij, jaką rolę w drodze do zdobycia władzy Adolf Hitler przypisywał narodowi. Jaką funkcję w ideologii nazistowskiej pełniło pojęcie „narodu”?

Polecenie 3

Przedstaw okoliczności przyjęcia swastyki za oficjalny symbol nazizmu i Trzeciej Rzeszy. Omów funkcję, jaką pełnił ten symbol w nazistowskich Niemczech.

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem, a następnie wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DPgWGDuX7>

Film nawiązujący do nazizmu.

Polecenie 2

Wyjaśnij, kto według NSDAP i ideologii nazistowskiej był wrogiem narodu niemieckiego.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Opisz, jak zmieniało się podejście nazistów do haseł socjalizmu i antykapitalizmu.

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z ilustracją, a następnie wykonaj polecenie.

"Cios w plecy". Nacjonalistyczny plakat propagandowy.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Zinterpretuj rysunek i wyjaśnij, w jaki sposób przesłanie tej propagandowej karykatury przejawiało się w ideologii narodowego socjalizmu w okresie Trzeciej Rzeszy.

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się ze zdjęciem, a następnie odpowiedz na pytanie.

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Jaką rolę pełniła przedstawiona na fotografii osoba? Podaj jej imię i nazwisko oraz wyjaśnij znaczenie podejmowanych przez nią działań dla ideologii nazistowskiej.

Na podstawie poniższego tekstu wyjaśnij, do czego odwoływał się Hitler, chcąc przekonać słuchaczy.

((O. Strasser, A. Bullock

Hitler. Studium tyranii

Hitler czule jak sejsmograf albo radioodbiornik, instynktownie reaguje na drżenie ludzkich serc, dzięki czemu może z pewnością, jakiej nie przyniósłby mu żaden świadomy talent, działać w roli głośnika proklamującego najbardziej tajemne życzenia, najmniej dopuszczalne instynkty, cierpienia i osobiste bunty całego narodu [...] Wiele razy pytano mnie, na czym polega tajemnica niezwykłych sukcesów Hitlera jako mówcy. Mogę je tylko przypisać jego niesamowitej intuicji, która pozwala mu bezbłędnie ustalić, co boli jego słuchaczy. Gdyby próbował poprzeć swoje argumenty teoretycznymi rozważaniami lub cytatami, które z pewnością niedokładnie zrozumiał, pozostałby tylko bardzo przeciętnym mówcą. Ale pozwólcie mu tylko odrzucić kule, śmiało wystąpić naprzód i mówić tak, jak duch mu nakazuje, a szybko zamieni się w największego mówcę naszego wieku. [...] Adolf Hitler wchodzi na salę. Węszy nastrój. Przez chwilę kieruje się po omacku, szuka drogi, wyczuwa atmosferę. I nagle rusza śmiało naprzód, a jego słowa, jak strzały, trafiają prosto w cel. Dotyka osobistych ran każdego słuchacza, wyzwała podświadomość mas, wyraża ich najgłębiej ukryte aspiracje i mówi to, co zawsze pragnęły usłyszeć.

Źródło: O. Strasser, *Hitler and I*, London, London 1940, s. 74–77. Źródło: A. Bullock, *Hitler. Studium tyranii*, tłum. T. Evert, Warszawa 1969, s. 298.

Tvoja odpowiedź

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Nazizm

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń:

3) charakteryzuje drogę Hitlera do władzy w Niemczech;

4) charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną III Rzeszy w latach trzydziestych;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia, czym było NSDAP i niemiecki narodowy socjalizm;
- omawia dojście Hitlera do władzy i budowę scentralizowanego państwa – Trzeciej Rzeszy;
- wymienia najważniejsze cechy ideologii nazistowskiej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);

- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Przybliżenie przez nauczyciela wyświetlonych na tablicy: tematu i celów lekcji.
2. Nauczyciel poleca uczniom przygotować w parach pytania z nim związane. Czego uczniowie chcą się dowiedzieć? Co ich interesuje w związku z tematem lekcji? W ten sposób uczniowie określają kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią w sekcji „Przeczytaj” i zapisują w zeszyte minimum pięć pytań do tekstu dotyczącego genezy nazizmu. Uwaga: każde z pytań powinno rozpoczynać się od słowa „dlaczego”. Uczniowie spacerują po klasie i na umówiony dźwięk znajdują kogoś do pary, następnie zadają pytania sformułowane podczas czytania tekstu i na nie odpowiadają.
2. **Praca z multimedium („Linia chronologiczna”).** Uczniowie zapoznają się z e-materiałem i wykonują w parach polecenie nr 2: „Wyjaśnij, jaką rolę w drodze do zdobycia władzy Adolf Hitler przypisywał narodowi. Jaką funkcję w ideologii nazistowskiej pełniło pojęcie „narodu”?”. Wskazana para lub ochotnik przedstawia odpowiedź, nauczyciel w razie potrzeby koryguje ewentualne błędy i dopowiada pominięte, a istotne informacje. W podobny sposób uczniowie wykonują polecenie nr 3, przedstawiając okoliczności przyjęcia swastyki za oficjalny symbol nazizmu i Trzeciej Rzeszy.
3. **Praca z drugim multimedium.** Nauczyciel odtwarza film i prosi, aby uczniowie wykonali indywidualnie polecenie nr 2 z sekcji „Film + Sprawdź się”. Zadaniem uczniów jest wyjaśnienie, kto według NSDAP i ideologii nazistowskiej był wrogiem narodu niemieckiego.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego uczniowie się nauczyli? Czy jest jakieś zagadnienie, które wymaga wyjaśnienia?
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, omawia pracę domową.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia nr 1, 2 i 3 z sekcji „Film + Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

O. Strasser, *Hitler and I*, Londyn 1940.

A. Bullock, *Hitler. Studium tyranii*, tłum. T. Evert, Warszawa 1969.

A. Hitler, *Mein Kampf (Moja walka)*. Tekst wraz z komentarzem historycznym, Wrocław 2005.

R.S. Rose, *Krytyczny słownik mitów i symboli nazizmu*, Warszawa 2006.

Wskazówki metodyczne:

Uczniowie mogą zapoznać się przed lekcją z linią chronologiczną, aby przygotować się do późniejszej pracy. Multimedia można także wykorzystać w lekcji omawiającej totalitaryzmy w XX wieku.